

Målnummer:	Ö1114-90	Avdelning:	
Domsnummer:	SÖ170-93		
Avgörandedatum:	1993-03-24		
Rubrik:	En konkursförvaltare har fortsatt att driva konkursgäldenärens rörelse. Fråga om borgenär med säkerhet i form av pantbrev i tomträtt och i form av företagsinteckning skulle i utdelningsförslaget tillföras särskild kompensation för att tomträtten och den företagsintecknade egendomen hade använts i rörelsen.		
Lagrum:	• 70 § konkurslagen (1921:225) • 81 § konkurslagen (1921:225)		
Rättsfall:	• NJA 1982 s. 900 • NJA 1987 s. 143 • NJA 1991 s. 383 • NJA 1991 s. 755		

REFERAT

S-Blommor S.K. AB försattes vid Göteborgs TR i konkurs d 14 okt 1986. Konkursförvaltaren fortsatte att driva bolagets rörelse till d 17 nov 1986, då bolagets fastighet (tomträtt) och lösa egendom överläts till S-Invest Trading AB för 10,9 miljoner kr, varav 10 miljoner kr för fastigheten och 0,9 miljoner kr för den lösa egendomen. Den av konkursboet bedrivna verksamheten hade givit ett överskott på omkring 600 000 kr.

I förslaget till slututdelning hade konkursförvaltaren justerat upp värdet på tomträtten med 125 000 kr och på egendomen som omfattades av företagshypotek med 11 250 kr, avseende nyttjande av egendomen under en månad, dvs den tid som rörelsen bedrivits efter konkursutbrottet.

Staten genom kronofogdemyndigheten i Göteborgs och Bohus län anmälde klander mot utdelningsförslaget och anförde som grund för sin talan i huvudsak följande: I förevarande konkurs har förvaltaren tillfört fastighetsinteckningshavaren 125 000 kr för utnyttjande av fastigheten under en månad. Beloppet är framräknat med utgångspunkt i köpeskillingen vid boets försäljning av fastigheten (tomträtten). - Vidare har företagshypotekshavare tillagts 11 250 kr för utnyttjande av företagshypoteksegendom under en månad beräknat på motsvarande sätt. Utnyttjandet har skett i båda fallen efter konkursutbrottet. - Enligt statens mening saknas rättslig grund för denna fördelning som uppenbarligen inte kan betraktas som en massagäldsbetalning då något åtagande inte föreligger från boets sida gentemot respektive rättsägare. Dessa har tillagts vad som lagligen kan tillkomma dem med hänsyn till den förmånsrätt de kan åberopa i konkursen.

Förvaltaren anförde i sitt yttrande till TR:n: Bland tillgångarna i rubricerade bolags konkurs fanns en bebyggd tomträtt, på vilken bolagets verksamhet bedrevs. Vidare fanns lös egendom bestående av förutom likvida medel och varulager, i huvudsak kontors- och maskininventarier samt fordon. - Jag hade i det aktuella fallet kompenserat inteckningsborgenärerna med samma belopp som en fastighetsägare som hyrt ut anläggningen skulle ha kunnat kräva i hyra. Den normala hyresnivån för lokaler av detta slag låg på 400-800 kr/kvm och år. Min "kompensation" motsvarade en årlig kvadratmeterhyra på 552 kr. - Av rättsfallet NJA 1982 s 900, det s k Mini Tube-målet, torde även följa att

inteckningsborgenärer skall tillgodoräknas ersättning för utnyttjande av den intecknade egendomen, se härvidlag s 920 mitten. Ett rimligt resultat erhålles genom att, på det sätt jag hade gjort, med en marknadsmässig kalkylränta beräkna en ersättning som ingår i teckningsunderlaget och därmed i det till teckningsborgenärerna utdelningsbara beloppet.

Föreningsbanken bestred bifall till statens klandertalan.

TR:n (tingsfiskalen Månsson) anförde i beslut d 18 okt 1988: TR:n finner på av förvaltaren i yttrande d 5 aug 1988 anförda skäl - - - att ifrågavarande teckningsborgenärer bör erhålla utdelning, såvitt nu är ifråga, på sätt gjorts i utdelningsförslaget. Någon invändning mot det sätt på vilket de ifrågavarande beloppen beräknats i och för sig har inte gjorts. Statens klandertalan lämnas utan bifall.

Riksskatteverket anförde besvär i HovR:n för Västra Sverige och yrkade bifall till sin vid TR:n förda klandertalan och åberopade därvid samma grunder som vid TR:n med det tillägget att vad som i huvudsak utgör överskottet i förevarande fall är att konkursboet under konkursen inköpt blommor och härefter försålt dem i oförädlad skick.

Föreningsbanken bestred bifall till besvären.

AB Industrikredit bereddes tillfälle att komma in med yttrande men hördes inte av.

HovR:n (hovrättslagmannen Fernqvist, adj led rådmannen Bärthel och adj led von Reis) anförde i slutligt beslut d 29 juni 1990:

HovR:ns domskäl. Utdelning till borgenärer som innehar säkerheter i form av teckningar skall ske med utgångspunkt i den tecknade egendomens värde vid konkursutbrottet. Detta värde anses oftast motsvara det belopp som inflyter vid realisationen av egendomen. I vissa fall har det dock ansetts böra ske en justering med beaktande av de värdeförändringar som har inträffat genom att rörelsen har fortsatt efter konkursutbrottet. För att sådana justeringar skall få göras måste det emellertid enligt HovR:ns mening krävas att det med någon grad av säkerhet går att fastställa att värdet på viss egendom har undergått en sådan förändring.

I förevarande fall har det inte ens gjorts antagligt att värdet på den tecknade egendomen har förändrats under den korta tid som konkursboet fortsatt att driva rörelsen. Vid sådant förhållande saknas skäl att tillgodoföra innehavarna av pantbrev och företagshypotek särskild ersättning för att egendomen använts i rörelsen. Statens klandertalan bör därför vinna bifall.

HovR:ns avgörande. Med undanröjande av TR:ns beslut och förslaget till slututdelning återförvisar HovR:n frågan om slututdelning till konkursförvaltaren, som har att med iakttagande av vad HovR:n anført upprätta nytt förslag till utdelning.

Föreningsbanken anförde besvär och yrkade att HD med ändring av HovR:ns beslut skulle fastställa det utdelningsförslag som framlagts av konkursförvaltaren.

Riksskatteverket bestred ändring.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, RevSkr Bergkvist, hemställde i betänkande att HD skulle fastställa HovR:ns beslut.

HD (JustR:n Bengtsson, Magnusson, Lind, referent, Törnell och Nilsson) fattade följande slutliga beslut:

Skäl. Enligt utdelningsförslaget utdelas 11 612 865 kr 73 öre till banken, som bevakat fordringar med särskild förmånsrätt - panträtt i tomträtt och företagsinteckning - på sammanlagt 11 793 782 kr 50 öre. Frågan i målet är om det funnits laga grund för konkursförvaltarens åtgärd att i utdelningsförslaget tillföra borgenär med säkerhet i form av pantbrev i tomträtt och i form av företagsinteckning särskild kompensation för att tomträtten och den egendom som omfattades av företagsinteckningen användes under den dryga månad konkursförvaltarens fortsatte att driva konkursbolagets rörelse.

Båda parter har i sin argumentation hänfört sig till rättsfallet NJA 1982 s 900. Det rättsfallet avsåg bl a frågan vilket värde som i konkurs skall sättas egendom som utgör underlag för företagsinteckning. En sådan inteckning gäller, liksom numera företagshypotek, i vissa slag av lös egendom i den mån egendomen hör till den intecknade verksamheten. Säkerheten gäller alltså inte i en viss bestämd egendom, utan underlaget för säkerheten växlar. Eftersom företagsinteckningen ger förmånsrätt vid konkurs till betalning ur den egendom som utgör underlaget för säkerheten, blir det nödvändigt att i tiden precisera säkerhetsunderlagets värde.

I 1982 års rättsfall har slagits fast att en företagsinteckning omfattar den inteckningsbara egendom som finns vid konkursutbrottet (jfr även NJA 1991 s 755). Rättsfallet gällde en tillverkningsindustri, som drevs vidare av konkursförvaltarens efter konkursutbrottet. Under den tiden såldes bl a produkter som helt eller delvis framställdes av råvaror som fanns vid konkursutbrottet. Rättsfallet innebar i den delen att företagsinteckningshavarna med hjälp av en särskild beräkningsmetod gottskrevs en andel av den färdiga produktens försäljningsvärde.

Säkerhet i form av pantbrev i fast egendom (eller tomträtt) utgör till skillnad från företagsinteckning en panträtt avseende viss bestämd egendom. Till följd av de särskilda regler som gäller i fråga om exekution i fast egendom saknar det betydelse om ändringar i fastighetens eller tomträttens värde sker efter konkursdagen. Dessa regler innebär nämligen att borgenären har rätt att erhålla pantbrevsbeloppet, inklusive det tillägg som anges i 6 kap 3 § JB, i den utsträckning beloppet täcks av hans fordran (jfr Möller, Konkurs och kontrakt s 283 vid not 27 med hänvisningar). Det finns då inte någon anledning att precisera säkerhetens omfattning vid en viss tidpunkt, vare sig det är fråga om exekutiv auktion eller underhandsförsäljning (se angående underhandsförsäljning NJA 1991 s 383 och Lennander i Juridisk tidskrift 1991-92 s 483 ff). 1982 års rättsfall saknar alltså intresse såvitt gäller bankens konkursfordran med säkerhet i tomträtten.

Underlaget för bankens företagsinteckning har såvitt framkommit inte fått ett lägre värde under den dryga månad rörelsen drevs i konkursförvaltarens regi. Vad som anfördes i 1982 års rättsfall är redan till följd därav inte tillämpligt beträffande den egendom som omfattades av bankens företagsinteckning.

I 1921 års KL fanns vissa bestämmelser om uppkommen behållning av fast egendom (70 § 3 st, som motsvarar 8 kap 6 § 3 st gällande KL) samt om betalning ur avkastning m m för kostnader för vård och försäljning av egendom i vilken särskild förmånsrätt gäller (81 §, som motsvarar 14 kap 18 § gällande KL). Dessa bestämmelser är emellertid enligt sin lydelse inte tillämpliga på den i målet aktuella frågan. Det saknas också anledning att mot bakgrund av dessa bestämmelser i rättstillämpningen tillskapa grundsatser om sådan kompensation som målet rör; bl a skulle detta medföra ytterligare komplikationer för konkursförvaltningen.

Ej heller i övrigt finns grund för att tillföra banken den särskilda kompensation som banken tilldelats enligt utdelningsförslaget. Bankens besvärstalan skall därför lämnas utan bifall.

HD:s avgörande. HD lämnar besvären utan bifall.

Sökord: Företagshypotek; Företagsinteckning; Förmånsrätt; Pantbrev; Konkurs

Litteratur:
